

בתורה⁸⁴.

יחיד¹⁰, ואפילו ישראל נקראו גוי¹¹. אכן, חכמים הרגילו לקרוא לאיש שאינו מישראל בשם גוי, לפי שכשרצו להזכיר מי שאינו מישראל, ולא נתברר אצלם מאיזה גוי הוא, אם אדומי או ישמעאלי וכיו"ב, היו אומרים גוי, כלומר שהוא מגוי אחר ולא מישראל¹². יש מי שכתב, שגוי אינו אלא שומר נימוסים¹³.

עבודת כהן במקדש – כהן שחסרה אצבע מידו, הרי זה מום, ופסול לעבודה⁸⁵.

תנופה וסמיכה בקרבנות – גידם פטור מתנופת הקרבנות, אך חייב בסמיכה בכל כוחו באותה יד שיש לו⁸⁶.

יש מי שכתב, שלא נאמר סתם גוי בתלמוד, וכל הדינים המגבילים ביחס אליהם, אלא על העמים הקדומים, שאינם גדורים בנימוסים ודת, ושלא קיימו שבע מצוות בני נח, או שבעת העממים שדמם הותר, אבל אלו שעובדים אלקים על איזה צד אינם בכלל גוי¹⁴, והם נחשבים לגרים תושבים בכל חיובי אדם¹⁵.

בעניין המוסלמים (=הישמעאלים) – יש שכתבו, שאין דינם כלל כעכו"ם, כיוון שאין להם פסילים ועבודה זרה, ואינם משתפים שם שמיים ודבר אחר¹⁶; ויש שכתבו, שאמונת הישמעאלים היא עבודה

גוי

א. הגדרת המושג

אדם שאינו מישראל נקרא בתנ"ך במספר שמות: נכרי¹, בן נכר², ערל³. בלשון חז"ל והפוסקים נקרא אדם שאינו מישראל בשמות שונים: עכו"ם, בן נח, אינו יהודי, אחרים⁴, עממים⁵, ארמא⁶ וארמית⁷, שאינו בן ברית⁸.

המונח גוי במקרא משמעותו עם⁹, ולא

[6] פסחים ג ב; ע"ז כו ב. [7] משנה סנהדרין פא ב. [8] ראה משנה ב"ק ט ב. [9] ראה אונקלוס בראשית כ ד. [10] ראה א"ע שמות כא ז. [11] שמות לג יג; יהושע י יג, ועוד. [12] ס' השרשים לרד"ק ע' גוי; מכלל יופי בראשית כ ד. וראה בשו"ת האלף לך שלמה חאו"ח סוסי' לד, שעם ישראל יכול שיתכנה בשם גוי, אבל יחיד מישראל אף פעם לא נקרא גוי, מה שאין כן יחידים מאומות העולם, עיי"ש. [13] ביאור הגר"א, ישעיה א ד. [14] מאירי ב"ק לו ב, וקיג ב, ומאירי יומא פד ב, ופה א; הרי"ה הונתן, הובא בשיטמ"ק ב"ק לח א. וראה עוד בתו"ת שמות פכ"א אות רעז. [15] הראי"ה קוק, אגרות ראייה, אגרת פט. [16] רב האי גאון, מובא ברי"ף גיאות עמ' יז, ובאוצר הגאונים חלק הפירושים סי' רס; רמב"ם מאכלות אסורות יא ז,

מחוסרי כפרה ה א. [84] רמב"ם ערכין א ח. [85] רמב"ם ביאת מקדש ח יא. וראה בכס"מ שם, שכתב שפשוט הוא, ולא הראה מקורו בש"ס, וראה בתו"ת ויקרא פכ"א אות קל. ולענ"ד מקורו הברור הוא בתוספתא בכורות ה ב. וקצת פלא שגידם לא נמנה בפירוש בין מומי כהן. [86] שפת אמת, מנחות צג ב. [1] דברים טו ג; שם, יז טו; מל"א ח מא, ועוד. [2] בראשית יז יב; שמות יב מג. וראה בתרגום יונתן ובמכילתא על הפסוק בשמות שם, שבן נכר הוא גם גוי וגם ישראל משומד. וראה בתו"ש שמות, פי"ב אות תרכד". [3] שמו"א יז כב; שמו"ב א כ; ירמיה ט כה. וראה במשנה נדרים לא ב, ובר"ן שם. [4] פסחים ה ב; ביצה כ ב; ב"מ קיא ב. [5] ביצה ו א; יומא עא ב. וראה באונקלוס ובתרגום יונתן, בראשית יז יב.

אלא מנהג אבותיהם בידיהם²².

זרה גמורה¹⁷.

יש מי שכתב, שיש הבדלים בגופות של הגויים לעומת ישראל, ושחכמת הרפואה של הגויים בנויה על טבעי גופיהם, שאוכלים שקצים ורמשים ולא דאיגי במצוות, ואין לשפוט מזה על גופי ישראל²³.

בערך זה יידונו ההלכות הנוגעות לגוי כחולה, גוי כרופא, גוי כמשמש החולה

בעניין הנוצרים – יש שכתבו, שדינם כעובדי עבודה זרה לכל דבר, כיוון שמשתפים שם שמיים ודבר אחר¹⁸, ואמנם לא הוזהרו בני נח להישבע בשיתוף, אבל בוודאי שהוזהרו שלא לעבוד עבודה זרה בשיתוף¹⁹; ויש הסבורים, שאין דין הנוצרים כעובדי עבודה זרה²⁰, כיוון שבן נח אינו מוזהר על השיתוף²¹, או משום שבזמן הזה אין הגויים עובדי עבודה זרה,

בס' הפרדס סי' רסח, בשם רש"י. וכן הכריעו הגרא"ה קוק, באיגרות ראה, ח"א איג' פט; הגרי"א הרצוג, הובאו דבריו בתחומין, ב, תשמ"א, עמ' 174. [21] ר"ת, סנהדרין סג ב, בתוס' ד"ה אסור; רבנו ירוחם נתיב יז ח"ה, בשם הר"י; רא"ש סנהדרין פ"ז סי' ג; רמ"א או"ח קנו א; ש"ך יו"ד סי' קנא סק"ז; ס' משנת חסידים בריש הל' יסודי התורה, בשם רבי ישעיה ברלין; מור וקציעה, סי' רכד; הכתב והקבלה עה"פ שמות כ ג; פתחי תשובה יו"ד סי' קמז סק"ב; ס' סדר המשנה על הרמב"ם, יסודי התורה פט"ו. וראה עוד בשו"ת נובי"ת חיו"ד סי' קמח; מנ"ח מ' כו סק"ו; אנציקלופדיה תלמודית, ע' בן נח, הע' 70-71; תו"ש שמות פ"כ סוף אות קכד. וראה באריכות במאמרו של הרב י. גרשוני, תחומין, ב, תשמ"א, עמ' 180-192. [22] חולין יג ב; טור וב"י יו"ד סוסי' קמח; שו"ע שם סע' יב; ש"ך יו"ד סי' קכג סק"ב. וראה תוס' ע"ז ב א ד"ה אסור; אור זרוע ריש מס' ע"ז; חידושי הרמב"ן ע"ז יג א; שו"ת יחווה דעת ח"ו סי' ס. וראה עוד מאמרם של ד. פיקסלר וג. נדל, תחומין, כב, תשס"ב, עמ' 68 ואילך. [23] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' שלו; חידושי החת"ס על ע"ז לא ב. ועיי"ש שאף שמותר להתרפא על פי דעתם ולחלל שבת ויום הכפורים, זה מפני שגם ספק פיקוח נפש דוחה המצוות, אבל לא בשאר איסורים. וראה בשד"ח בפאת השדה כללים מע' א אות ב.

ושו"ת הרמב"ם הוצאת פריימן, סי' שסט (ובמהדורת בלאו סי' תמח), ואיגרות הרמב"ם, הוצאת שילת, כרך א עמ' רלח, באיגרת תשובה לר' עובדיה הגר, וכפתור ופרח פ"ה ד"ה על יינו, בשם הרמב"ם, ושו"ת הרדב"ז סי' אלף קכג (ח"ד סי' צב), בשם הרמב"ם; דינא דחיי לבעל כנסת הגדולה, לאוין מה, דף נא ע"ד; ט"ז יו"ד סי' קכג סק"י; בן איש חי שנה ב, בלק ס"א. וראה עוד בשו"ת הגרי"א הרצוג חיו"ד ח"א סי' מט; שו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סי' יב אות' ב-ד, ויחווה דעת ח"ו סי' ס, בהע' בעמ' שב. [17] א"ע דניאל יא ל; שו"ת הרדב"ז שם; הריטב"א, הובא בשו"ת הרדב"ז שם; ס' האשכול ח"ג עמ' קנ; חידושי הרמ"ה סנהדרין ס ב; טהרת המים מערכת י, אות כו. וראה עוד בשו"ת יחווה דעת בהע' שם. וראה עוד בעניין מעמד המוסלמים במאמרו של הרב ש. אבינר, תחומין, ח, עמ' 344 ואילך. [18] הרמב"ם בפיהמ"ש לע"ז א ג (מהדורת הרב קאפח), ובהל' ע"ז ט ד, ובהל' מאכלות אסורות יא ז, ושם יג יא (בדפוסים שלא צונזרו), וכן מובא בשמו באורחות חיים, לרבנו אהרן הכהן מלוניל, יו"ד עמ' 236. וכן משמע שיטת הרשב"ם בתוס' סנהדרין סג ב ד"ה אסור. וראה עוד באריכות בשו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סי' יב אות א. [19] הגרי"ד סולובייצק בשם הגר"ח מבריסק, הובאו דבריו בס' נפש הרב, עמ' רל. [20] מאירי ב"ק קיג ב, ע"ז ב א, שם, ו ב. וראה

היהודי, וענייני רפואה אחרים הנוגעים מחללים עליה את השבת³¹. לגוי²⁴.

ב. פרטי דינים

גוי כחולה

גר תושב הוא מי שקביל על עצמו שבע מצוות בני נח²⁵, ואף על פי שלא מל ולא טבל מקבלים אותו, והוא מחסידי אומות העולם²⁶, וצריך שיקבל עליו בפני שלושה חברים²⁷.

גר תושב מצווה עלינו להחיותו, כשם שמצווים על כל אחד מישראל²⁸, שאם טבע בנהר, או נפל עליו הגל, חייבים אנו לטרוח בכל כחנו להצילו, ואם היה חולה נתעסק ברפואתו²⁹, והואיל ומצווים להחיותו, מרפאים אותו בחינם³⁰. וכן מיילדים בשבת בת גר תושב, מפני שאנו מצווים להחיותו, ומעיקר הדין אין

הריגה — אסור לישראל לשפוך דמו של גוי³². יש מי שכתבו, שהאיסור הוא מן התורה, ודינו של ההורג גוי מסור לשמים³³; לעומתם יש מי שכתב, שהאיסור הוא רק מדרבנן³⁴.

בכל מקרה אסור לסוכב להם המיתה כשאין בינם לבינינו מלחמה³⁵, ואפילו כשעובדים עבודה זרה ועוברים על שבע מצוות בני נח³⁶.

ישראל שהרג גוי, הרי הוא פטור מדיני אדם, ודינו מסור לשמים³⁷, ויש מי שכתב, שמלבד חטא הרציחה יש גם עוון חילול השם³⁸. יש מי שכתב, שדין זה הוא דווקא בגר תושב³⁹; ויש מי שכתב, שהיינו דווקא בגוי עובד עבודה זרה, אבל אם מקיים שבע מצוות בני נח — חייבים עליו⁴⁰.

[24] על פרטי ההלכות הכלליות הנוגעות לגוי — ראה אנציקלופדיה תלמודית, כרך ה, ע' גוי. [25] ע"ז סד ב, מחלוקת; רמב"ם איסורי ביאה יד ז, ומלכים ח י; טושו"ע יו"ד קכד א. [26] רמב"ם איסורי ביאה שם. [27] רמב"ם מלכים שם. וראה עוד באנציקלופדיה תלמודית, כרך ו, ע' גר תושב, עמ' רפט ואילך. [28] פסחים כא ב; ע"ז סה א. [29] רש"י פסחים וע"ז שם; רמב"ם זכיה ומתנה ג יא, ומלכים י יב; רמב"ן בהוספתיו לס' המצוות מ"ע טז. [30] רמב"ם ע"ז י ב. [31] רמב"ם שבת ב יב. [32] סנהדרין נו א; ט"ז יו"ד סי' קנח סק"א. וראה בש"ך שם סק"ב ובנקודה"כ. וראה באריכות בתו"ש מילואים לכרך טז, סי' כ, ובעיקר בשם הראב"ן, הסמ"ק והחינוך שהובאו שם. וראה גם מאמרו של א.א. אורבך, גוי נכרי ועכו"ם, מחקרים במדעי היהדות, בעריכת מ.ד. הר וי. פרנקל, ירושלים, תשנ"ח, חלק ב, עמ' 520 ואילך.

[33] כס"מ רוצח ב יא; משך חכמה שמות כא יד ד"ה על רעהו; שו"ת הגר"א הרצוג חאו"ח סי' נב (עמ' רלג), על פי מכילתא שמות כא יד; שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' שנו. [34] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קנח סק"א. [35] רמב"ם רוצח ד יא; טושו"ע יו"ד קנח א. [36] תוס' ע"ז כו ב ד"ה ולא, וד"ה איזהו; ט"ז יו"ד שם. ובענין המאמר במכילתא פר' בשלח "טוב שבגויים הרוג" — ראה בתו"ש שמות פ"ט אות נט, ובמילואים לכרך ט אות יט, שהגירסאות הנכונות הן: או טוב שבמצרים הרוג, או הכשר שבגויים בשעת מלחמה הרוג, ועיי"ש באריכות, וכן ברש"י עה"ת שמות יד ז. [37] מכילתא שמות פכ"א פס' יד, ובתו"ש שמות פכ"א אות' רסג-רסד; רמב"ם רוצח ב יא, ובכס"מ שם; משך חכמה שם; שו"ת הגר"א הרצוג, שם. [38] משך חכמה, שם. [39] מנ"ח מ' לד. [40] המאירי, סנהדרין נו א. וראה עוד במאמרו

איבה⁴⁶. ואם ידוע שאין הגוי מקבל את טעמי ההשתמטות, מותר לרפאותו, בין בחינם ובין בשכר, כל שיש בו משום איבה⁴⁷. וכל זה בגויים שבזמן הגמרא, אבל גויים שאינם עובדי עבודה זרה, מותר להצילם ולרפאותם⁴⁸, ומצווה על הרופא לקחת מהגוי שכר עבור טיפולו בו, משום 'לא תחנם'⁴⁹.

יש מי שכתב, שמותר לנתח גוי בניתוח שיש בו סכנה שיקרב את מותו, אבל יש סיכוי שהניתוח יצליח ויביאו לחיי עולם; ומכל מקום, אין לכפות טיפול על הגוי, ואם הוא מסרב, אף שיש סיכוי להצילו, אין כופים עליו⁵⁰.

שבת — מעיקר הדין אסור ליהודי לטפל בגוי בשבת, לפי שאין בזה משום איבה, כי יכול להשתמט מהטיפול בו⁵¹.

קידוש השם. [47] ריטב"א ע"ז כו סוע"א; הגהות כנסת הגדולה על הטיו"ד קנד אות ו. [48] מאירי ע"ז כו א; כס"מ ע"ז שם. וראה בשו"ת יחיה דעת ח"ו סי' ס. וכ"כ הפוסקים שמותר לרפאות הישמעאלים ולהצילם — סמ"ג ל"ת מה; דרכ"ת יו"ד קנח סק"ב. וראה בכס"מ ע"ז י ב; דינא דחיי וקרית משה על הסמ"ג שם; שו"ת משפט כהן סי' נח. ולכאורה משמע כן מהמשנה סנהדרין ד ה: "כל המקיים נפש אחת מעלה עליו הכתוב כאילו קיים עולם מלא", כך היא גירסת ש"ס כת"י מינכן, משניות, דקדוקי סופרים וסמ"ג. ובדפוסים הוסיפו נפש אחת "מישראל". [49] שו"ת חת"ס חח"מ סי' קצד. [50] שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' שנו. וראה ע"ע הסכמה מדעת; סכון עצמי. [51] ע"ז כו א, ושם הטעם שאין בזה איבה; טושו"ע יו"ד קנד ב. וראה בכס"מ ע"ז ט טז, שהרמב"ם השמיט דין זה. ואגב, מצינו מספר תקנות של חז"ל הנוגעות ליחסים שבין בעל לאשתו, בין אב לילדיו, ובין יהודים

אסור לישראל להציל עצמו על ידי פעולה יזומה הכרוכה בהריגת גוי⁴¹.

על ההשלכות של הלכות אלו להשתלת אברים, וליחס לחולה הנוטה למות — ראה ערך השתלת אברים, וערך נוטה למות⁴².

הצלה ורפוי — עובדי עבודה זרה, אין חיוב להצילם⁴³, אמנם אין איסור להצילם⁴⁴. ויש שכתבו, שכל האמור בחז"ל מתייחס לאומות העולם בזמנם שלא היו גדורים בדרכי הדתות, אבל הגויים שבזמנינו שהם מאמינים בעיקרי הדת, בבריאת העולם ובנבואת הנביאים, לא רק שאין איסור להצילם, אלא מחוייבים לכבדם ולהתפלל בשלומם⁴⁵.

אסור לרפאות אותם אפילו בשכר, אלא אם כן היה מתיירא מהם, או חושש משום

של י.ד. פרימר, הלכה ורפואה, ה, תשמ"ה, עמ' רצא ואילך. [41] הגר"ש ישראל, התורה והמדינה, ה-ו, תשי"ג-תשי"ד, עמ' עא-קיג; עמוד דימיני סי' טז. [42] וראה עוד מאמרו של הרב מ. הלפרין, אסיא, ה, תשמ"ו, עמ' 72-73, ומאמרו של הרב מ. שטרנבוך, בשבילי הרפואה, ו, תשמ"ד, עמ' מה-נא. [43] ע"ז כו א; רמב"ם רוצח ד יא; טושו"ע יו"ד קנה א, וח"מ תכה ה; יראים השלם סי' קנו. [44] מאירי ע"ז כו ב; חזון יחזקאל, תוספתא ב"מ סופ"ב. וראה עוד בס' החינוך מ' תכו, ובמנ"ח שם. [45] ראה מאירי שם (וראה מאמרו של א.א. אורבך, מחקרים בדעי היהדות, בעריכת מ.ד. הר וי. פרנקל, ירושלים תשנ"ח, כרך א, עמ' 366 ואילך); הקדמת המחבר לשו"ת נוב"י; באר הגולה, חו"מ סי' תכב ס"ה. [46] ע"ז כו ב, ורש"י ותוס' שם, ד"ה לאפוקי; רמב"ם ע"ז י ב; טושו"ע יו"ד קנח א; רמ"א יו"ד רסח ט. וראה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ז סי' ו אות ד, שמה שאלישע ריפא את נעמן הוא מפני

שם משום איבה או חשש סכנה⁵⁵.

ובזמננו הכריעו גדולי הפוסקים, שמותר לטפל בגוי החולה במחלה שיש בה סכנה, גם באיסורי תורה, משום חשש איבה וסכנה, הן לרופא היהודי עצמו, והן לכלל ישראל במקומות שונים, ולא מועיל בימינו תירוצי ההשתמטות שהציעו האמוראים והפוסקים⁵⁶. ואפילו נמצא הרופא היהודי לבדו עם גוי שהוא במצב מסוכן, חייב

איסור הטיפול בגוי בשבת הוא לאו דווקא בעובד עבודה זרה, אלא גם בגויים כדוגמת הישמעאלים⁵².

יש אומרים, שהאיסור הוא אפילו אם הטיפול כרוך בשבות של דבריהם⁵³; יש אחרים רק כשהטיפול כרוך באיסור מן התורה, אבל איסור דרבנן מותר⁵⁴; ויש אומרים, שבזמן הזה אפילו איסורים מן התורה הותרו בטיפול בגוי בשבת, אם יש

לגויים, שנתקנו כדי למנוע איבה ביניהם – ראה קידושין סג א; כתובות מז א; שם נח ב; ב"מ יב ב, אבל אין זו אותה איבה שבאה להתיר ריפוי גוי. [52] שירי כנה"ג יו"ד קנד הגהב"י אות י; שו"ע הרב או"ח של ב. [53] ריטב"א ע"ז כו א; הר"ן על הר"ף ע"ז שם; שו"ת ברכת משה סי' כ; שו"ת ישכיל עבדי ח"ו בהשמטות לחאו"ח סי' ט; ובפמ"ג או"ח של בא"א סק"ה מסתפק אם מותר אפילו איסור דרבנן, ובפמ"ג או"ח שכח סק"ז כתב, דעכו"ם אין מחללים עליו את השבת כיון מורידין ולא מעלין. ובמ"ב סי' של סק"ח הסתפק בחילול שבת עבור גוי באיסור דרבנן, אך אסר בכל תוקף חילול שבת באיסורי דאורייתא, וראה עוד בספרו של הח"ח מחנה ישראל פל"א סא. [54] תוס' ע"ז כו א ד"ה סבר; שו"ת עבודת הגרשוני סי' קכג; שו"ת ריב"א חאו"ח סי' י; שו"ת רמ"ץ ח"א חאו"ח סי' כא; שירי כנה"ג יו"ד קנד הגהב"י אות י, בשם הר"ר יונה; תוספת שבת, סי' של סק"ה; שו"ת דברי חיים ח"ב סי' כה. ובשו"ת ב"ח החדשות סי' ב, התיר איסורי דרבנן רק כשאינו עושה מעשה בידיים. ובשיטת הרמב"ם, יש אומרים שסובר לאיסור טיפול בשבת בגוי אפילו באיסורי דרבנן – שירי כנה"ג יו"ד קנד הגהב"י אות י, ויש סוברים בדעתו שאיסורי דרבנן מותר – שו"ת חת"ס חח"מ סי' קצד. [55] בשו"ת דברי חיים ח"ב חאו"ח סי' כה כתב, שמתקנת ד' ארצות להתיר חילול שבת עבור גוי אפילו באיסורי דאורייתא; דרכ"ת יו"ד קנד סק"ט בשם שבילי דוד על יו"ד קנד; שו"ת יד שלום סי' נו; שו"ת מצפה אריה ח"ב חאו"ח סי' י; שו"ת חת"ס חי"ד סי' קלא, התיר אפילו באיסורי

דאורייתא. וראה בשו"ת חת"ס חח"מ סי' קצד, כתב שבזה"ז שדרים בין הגויים יש חשש סכנה, ולכן משום איבה מותר לחלל שבת באיסור דרבנן, אך יש לנסות להשתמט בכל מה שאפשר. [56] הגרא"י אונטרמן, קול תורה, שנה לו (כ), חוב"ו, עמ' ג-ז; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד סי' עט; הגר"ע יוסף, הלכה ורפואה, א, תשמ"א, עמ' קמז-קנ, ושו"ת יביע אומר ח"ח חאו"ח סי' לח; הגרש"ז אויערבאך והגר"י נויברט, שמירת שבת כהלכתה, פ"מ סי"ד ובהע' מב; שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פ"ו; שם, ח"ט סי' ז' פ"א, וכן דעת האדמו"ר מקלויזנבורג שם; שם, ח"ט סי' יז פ"ט אות א; שם, ח"י סי' כה פי"ט; שו"ת אמרי צבי סי' מג; עשה לך רב ח"ה סי' פא, וכן נראה שנוטה דעתו של השו"ת מנחת יצחק ח"א סי' נג. וראה בספרו של י.ז. כהנא, מחקרים בספרות היהודיים בפולין לטפל בנוכרים, וכן משמע שנהגו כך ממה שכתבו הדברי חיים, ח"ב חאו"ח סי' כה, והמ"ב סי' של סק"ח. אמנם בשו"ת באר משה ח"ה סי' קסד אות ב, כתב דדווקא בזמננו ובארה"ב קל יותר להשתמט ואין להתיר עיי"ש. וראה עוד בשו"ת פאת השדה, מערכת א' עמ' לח, ומאמרו של הרב מ. שטרנבוך, בשבילי הרפואה, ו, תשמ"ד, עמ' מה-נא. וראה בשו"ת הגרי"א הרצוג חאו"ח ח"ב סי' סג, שאין למסור תשובה בכתב על שאלה זו, ואין הוא מכריע אפילו להלכה שלא למעשה, והדבר צריך אומד. וראה בשו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' סט וסי' קכב, שכתב בפשיטות ליהודי בוודאי אסור לחלל שבת בכדי להציל גוי, ולא הזכיר כלל את ההיתר

וזורקן לים, ששכר שבת אסור⁶², או שיקח אותו בהבלעה יחד עם שכר טיפולו בחול⁶³, או שיתנהו לצדקה כדי שלא יהנה ממנו, וכדי שייקרא מלאכה שאין צריך לגופה⁶⁴. ויש מי שכתב, שלא יקח כלל שכר מגוי עבור טיפולו בו בשבת⁶⁵.

לאחר שטיפל בגוי בשבת, אסור לו לרופא לחזור למקומו, אפילו על ידי נהג גוי, מכיוון שלא שייך כאן הטעם שהתירו סופו משום תחילתו⁶⁶. ואם קיים חשש סביר שיצטרכו לרופא במקומו לטיפול בחולה יהודי שיש בו סכנה, מותר לחזור אפילו עם נהג יהודי⁶⁷.

אם החולה הגוי הוא כמצב שאין בו סכנה, יש מי שנסתפק אם מותר לחלל עבורו שבת, שהרי יכולים לומר לו שגם עבור ישראל אסור⁶⁸. ומכל מקום אם הסיבה לחלל שבת עבור גוי היא רק כדי לשמור על פרנסתו, אסור לו לעבוד משום

לחלל השבת מפני חשש איבה, אף שזה רחוק מאד⁵⁷. ויש מי שכתב, שהיינו דווקא ברופא יהודי המטפל בימות החול גם ביהודים וגם בגויים, או שהוא עובד בבית חולים שמאושפזים בו גם חולים יהודיים וגם חולים גויים, שחייב הוא לחלל שבת גם עבור הגוי משום איבה; אבל אם מדובר בבית חולים שמאושפזים שם רק גויים, צריך להימנע מלעבוד שם, כדי שלא יבוא לחלל שבת עבור גוי⁵⁸.

כאשר חייב לטפל בגוי משום איבה וסכנה, על כל פנים ישתדל לעשות הכל על ידי שינוי⁵⁹, או שיעשו מלאכות האסורות מן התורה על ידי שנים ביחד⁶⁰. יש שהוסיפו עצה להיתר, שכיון שעושה כן להינצל מאיבה וסכנה ולא לצורך הטיפול הרפואי, הופכות הפעולות למלאכה שאין צריך לגופה⁶¹.

שכר הרופא המטפל בשבת בגוי, נוטלו

ע"ז פ"ב סק"ו. וראה באריכות מאמרו של הגר"ע יוסף, הלכה ורפואה, א, תש"מ, עמ' קמז-קנ, ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פ"ו אות יב-יג, וח"י סי' כה פי"ט. אך ראה בשו"ת אגרות משה חאו"ח ח"א סי' קכא, שדחה זה. וראה עוד בנידון בשו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' שנו. וכן ראה עוד באגרות הראיה, ח"ג איג' תשסה, ובשו"ת הגרי"א הרצוג חאו"ח ח"א סי' נד אות א. [62] ריטב"א ע"ז כו א ד"ה אולודי. [63] דרכ"ת סי' קנד סק"ה וסק"ט. [64] שו"ת חת"ס חחו"מ סוסי' קצד. [65] האדמו"ר מקלויזנבורג, בשו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' יז פ"א. וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פי"ט. [66] שו"ת חת"ס חחו"מ סי' קצד. וראה ע' שבת. [67] שמירת שבת כהלכתה, פ"מ הע' מב; נשמת אברהם חאו"ח סי' של סק"ו. [68] הגרש"ז אייערבאך, הובאו דבריו בשמירת שבת כהלכתה, פ"מ הע'

הרווח משום איבה, ויתכן שכתב רק את עיקר הדין ולא את הדרך המקובלת כיום על הפוסקים, וצ"ע. [57] הגרש"ז אייערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם ח"ד חאו"ח סי' של סוסק"ב. [58] שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סי' שנו. [59] תפארת ישראל, ע"ז פ"ב סק"ו; שו"ת תשובות והנהגות ח"א סי' תתסד וסי' תתעא. וראה ע' שבת, הע' 62 ואילך. [60] שו"ת יביע אומר ח"ח חאו"ח סי' לח סק"ח. וראה ע' שבת, הע' 75 ואילך. [61] שו"ת יד שלום סי' נו; ס' טהרת המים, שירי טהרה, מערכת השי"ן אות ז; שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פ"ו. והמקור לעניין שאם עושה בשבת פעולה מתוך פחד, הרי זה מלאכה שאין צריך לגופה, ולכן גם פעולה שהיא כשלעצמה איסור תורה הופכת לאיסור דרבנן הוא בשו"ת מהרי"ק סי' קלו. וראה בפנ"י שבת עב ב, על התוס' ד"ה הניחא, ובתפארת ישראל

לפי שבכך מרבים זרעו של עמלק⁷⁶.

הפלה – אסור לגויה לבצע הפלה, שכן בן נח מוזהר על העוברים, ואם הרג עובר במעי אמו חייב מיתה⁷⁷, אך אין בן נח חייב בהריגת עובר שהוא פחות מארבעים יום⁷⁸.

אם יש סכנה למעוברת הגויה, מותר להפיל את העובר. במקרה זה עדיף לבצע ההפלה על ידי רופא ישראל, ואם אי אפשר, מותר גם על ידי רופא גוי⁷⁹.

אסור לישראל לסייע לגויה להפיל עובר, והעושה כן עובר על האיסור של לפני עור לא תתן מכשול⁸⁰, ואיסור זה הוא גם אם יש שם רופאים אחרים שיבצעו ההפלה⁸¹.

כך בשבת⁶⁹.

מותר לישראל לומר לגוי בשבת, שיעשה כל הדרוש לחולה גוי אחר⁷⁰.

אסור לישראלית ליילד את הנוכרית, מפני שמייילדת בן לעבודה זרה, אבל אם ידוע שהישראלית היא מייילדת ועושה בשכר, מותר מפני איבה⁷¹; ואם אין חשש איבה – אסור⁷². וחמור יותר האיסור להוליד בן לעבודה זרה, מאשר עצם הריפוי של גוי, שאינו עובד עבודה זרה⁷³. וכל זה דווקא בעובדת עבודה זרה, אבל ישמעאלים ודומיהם שאינם עובדי עבודה זרה, מותר ליילד אותה ולרפא אותם⁷⁴.

יש אומרים, שמותר לרופא ישראל לטפל בגויה הסובלת מעקרות כדי שתתעבר, משום איבה⁷⁵; ויש חולקים,

פסק כמותו בהגהות כנסת הגדולה על הטור יו"ד סי' קנד אות ו. [76] הר"ר יונה, הובא בב"י יו"ד סוסי' קנד. וראה בהגהות כנסת הגדולה על הטור שם, אות ו. וראה מאמרו של הרב ש.ת. רובינשטיין, תורה שבעל פה, יח, תשל"ו, עמ' סב-סט. [77] סנהדרין נו ב; רמב"ם מלכים ט ד. [78] שו"ת בית שלמה חח"מ סי' קלב; שו"ת אחיעזר ח"ג סוסי' סה; שו"ת תורת חסד חאה"ע סי' מב אות לג; הגר"י אונטרמן, נועם, ו, עמ' א ואילך; שו"ת אגרות משה חח"מ ח"ב סי' סט אות ג. [79] תוס' סנהדרין נט א ד"ה ליכא; שו"ת מחזה אברהם חיו"ד סי' יט. וראה בנשמת אברהם חח"מ סי' תכה, סק"א 23, בשם הגרש"ז אויערבאך. וראה עוד בע' הפלה. [80] שו"ת אגרות משה חח"מ ח"ב סי' עג אות ח. וראה בשו"ת מהרי"ט ח"א סי' צט, דמשום איבוד נפש אין איסור בדבר; אמנם בסי' צז כתב לאסור משום לפני עור. [81] כנה"ג טור חו"מ סי' תכה אות ו; הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קנד סוסק"ב. אך בשו"ת

מב. [69] ראה מ"ב סי' תרנו סק"י. [70] שיטמ"ק, בשם הרמב"ן ב"מ צ א; גור אריה הלוי, או"ח שכח א. וראה עוד בפחד יצחק, אות ר; שו"ת בי"ח החדשות סי' ב. [71] ע"ז כו א; רמב"ם ע"ז ט טז; טוש"ע יו"ד קנד ב; מ"ב סי' של סק"ח. [72] באור הגר"א יו"ד סי' קנד סק"ו. [73] תוס' גיטין ע א ד"ה רב שימי; שו"ת חת"ס חח"מ קצד. וראה בשו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו פ"ו אות ז; הרב ש.ת. רובינשטיין, תורה שבעל פה, יח, תשל"ו, עמ' סב-סט. [74] הגהות כנסת הגדולה על הטור יו"ד סי' קנד, אות ו; דינא דחיי לאוין מה, דנ"א ע"ד, שהרמב"ם היה רופא לישמעאלים בארץ מצרים. וראה עוד בשו"ת חת"ס חח"מ סי' קצד. ולעניין אם מותר ליילד בן לקראים – ראה שו"ת ציץ אליעזר ח"ג סי' נו; שו"ת שבט הלוי ח"ג סי' לו-לז. [75] שו"ת הרשב"א ח"א סי' קכ, שהעיד על הרמב"ן שהוא עצמו עשה כן. וראה בשו"ת חת"ס חיו"ד סי' קלא, שהוא כששכיח להם רופאים אחרים שממילא יילדו אותה, ופסק כדעת הרמב"ן, וכן

ואף אם רוצה לסכן חייו, אין שומעים לו, ואין מקבלים אותו⁸⁸.

גר שמל ולא טבל עדיין — יש אומרים, שאין מחללין עליו השבת, כי דינו כנוכרי, ומותר רק באיסורי שבות של אמירה לנכרי⁸⁹; יש אומרים, שמותר לחלל עליו השבת, אם הסתכן מחמת המילה, ומכל מקום עדיף שיעשה בקטן, או בשינוי, או בשניים, כדי להקל חומר האיסור⁹⁰; ויש אומרים, שמותר לחלל עליו השבת, בין אם הסתכן מחמת המילה, או מחמת דבר אחר⁹¹.

ביקור חולים — מבקרים חולי גויים מפני דרכי שלום⁹², וכל שכן שגר חייב

הנקה — בת ישראל לא תניק בנה של גויה, ואפילו בשכר⁸²; ואם החלב מצערה — מותר⁸³. וכל זה נאמר רק בעובדי עבודה זרה, ולא בסתם גויים⁸⁴.

סירוס — אסור לישראל לסרס גוי, שכן הגוי הוא בכלל אדם, ובוודאי לא גרוע מבהמה ועוף, שאסור לסרסם⁸⁵.

מילה — אם צריך למול גוי משום רפואה, אסור לעשות זאת בחינם ומותר בשכר, או משום איבה⁸⁶.

גיוור — גוי שבא להתגייר, ועל פי פקודת הרופאים אסור למולו מפני מחלה, יש עליו תורת ערל ואין מקבלים אותו⁸⁷,

תשובות הרמב"ם ואגרותיו, סי' סח; רמ"א יו"ד רסג ה; פת"ש שם, סקי"ג-יד; שו"ת מעיל צדקה סי' יד; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' רטו. וראה בתו"ש מילואים לכו"ך יד, עמ' שכו-שכח. [87] שו"ת צפנת פענח ח"ב סי' ל; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' א, וסי' ש; שו"ת מלמד להועיל ח"ב סי' פו; שו"ת הר צבי חיו"ד סי' רכ; שו"ת זכר יצחק סי' ג; שו"ת משברי ים לאאמור"ר סי' טו; הגר"ח"ע גרודנסקי, בהסכמתו לספר שו"ת חיי עולם נטע; שו"ת באר משה ח"ח סי' קכו; שו"ת ציץ אליעזר חיו"ד סי' צב; שם, חט"ו סי' א אות יב. [88] שו"ת שרידי אש סי' קג. וראה בספרו של אאמור"ר חוקת הגר פט"ו הע' 35. [89] שו"ת מחזה אברהם ח"א חאו"ח סי' נד, וראה בהשמטות שבסוף הספר מבן המחבר. [90] שו"ת אמרי יושר ח"ב סי' קל. [91] שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פ"ב; יסודי ישורון ח"ד עמ' רלו. וראה בשו"ת ציץ אליעזר שם, שהוא דווקא כשמדובר בגר צדק, וראה בנשמת אברהם חיו"ד סי' רסח הע' 6, מה שהשיג עליו. וראה לעיל הע' 51 ואילך, בדיני טיפול בגוי בשבת. [92] גיטין סא א; רמב"ם אבל יד יב, ומלכים י יב; טושו"ע יו"ד קנא יב, ושלה ט.

מהרי"ט ח"א סי' צז כתב, שבמקרה זה אין משום לפני עוור. ומה שכתב המהרי"ט בשם הרשב"א, שהעיד כי הרמב"ן בעצמו סייע לנוכריה להפיל עובר, כתבו הגרא"י אונטרמן בנועם, ו' עמ' ח, ובשו"ת אגרות משה חח"מ ח"ב סי' סט אות ג, שלא נמצאה תשובה כזו ברשב"א. וראה עוד בשו"ת מקור חיים סי' טו; שו"ת דברי יששכר חח"מ סי' קסח; שו"ת אריה דבי עילאי חיו"ד סי' יט; וראה מאמרו של הרב היבנר, הדרום, תשרי תשכ"ט, עמ' 33. [82] ע"ז כו א; רמב"ם ע"ז ט טז; טושו"ע יו"ד קנד ב. [83] מרדכי ע"ז שם, סי' תתיג; רמ"א שו"ע שם. [84] מאירי, ע"ז שם. [85] שו"ת עין יצחק חאה"ע"ז סי' יא אות לד; ערוה"ש אבה"ע"ז ה כא; שו"ת מנחת יצחק ח"ה סי' יב; הגר"שז אויערבאך, הובאו דבריו בנשמת אברהם חאה"ע"ז סי' ה סק"א. וראה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ד ח"ג סי' קח, ומה שכתב עליו בשו"ת מנחת יצחק שם. וראה בע' סריס. [86] ע"ז כו ב, ברש"י ד"ה לאפוקי, ובתוס' ד"ה לאפוקי; שו"ת יביע אומר ח"ב חיו"ד סי' יט. וראה טושו"ע יו"ד רסח ט, וברמ"א שם. ובעצם השאלה אם מותר בכלל למול גוי — ראה ע"ז כו ב; רמב"ם מילה ג ג; הרמב"ם, בקובץ

חולה שיש בו סכנה — כל מכה וחולי שיש בהם סכנה, בין אם היא מכה של חלל, ובין אם היא מכה בגב היד או בגב הרגל, אין מתרפאים מן הגויים שבזמן הגמרא, מפני שחשודים על שפיכות דמים⁹⁹. אבל אם וודאי הוא שימות אם לא יתרפא, ואם יתרפא ספק יחיה, מותר להתרפא מהגוי¹⁰⁰.

בחולה שאין בו סכנה — מותר בכל ענין להתרפא מן הגוי¹⁰¹, אך בדבר שאין בו חולי, ואין בו סכנה, יש אומרים, שלא יתרפא מן הגוי¹⁰².

תנאים להיתר — בתנאים הבאים מותר להתרפא מרופא גוי: אם היה הגוי מומחה לרבים¹⁰³, ובתנאי שאינו אדוק לעבודה זרה¹⁰⁴; או שהיה היהודי אדם חשוב¹⁰⁵; או ששואל את הרופא הגוי על תרופה, אבל לא לוקח ממנו אותה תרופה אלא ממישהו אחר¹⁰⁶.

בתנאים הבאים נחלקו ראשונים אם מותר להתרפא מגוי: אם מרפא בשכר — יש אומרים שמותר, ולא אסרו אלא

לבקר את הוריו הגויים כשהם חולים⁹³.

מותר להתפלל על גוי חולה, שאינו עובד עבודה זרה, שיבריא ויחזור למוטב, וכל שכן שמותר לגר להתפלל לרפואת אביו הגוי⁹⁴.

גוי שהוא גוסס — לשיטת הסבורים שכהן ונזיר מוזהרים מלנגוע בגוסס יהודי⁹⁵ — יש מי שכתב, שהם מוזהרים אף מלנגוע בגוי⁹⁶; ויש מי שכתב, שאין הם מוזהרים על גוי גוסס לדברי הכל⁹⁷.

נוטה למות — יש מי שכתב, שגוי הנוטה למות וסובל יסורים קשים, ומבקש שימיתוהו כדי לגאול אותו מיסוריו, מותר לרופא גוי לסייעו בכך⁹⁸.

דין איבוד עצמו לדעת בגוי — ראה ערך אבוד עצמו לדעת.

גוי כרופא

התרפאות מגוי בזמן הגמרא — דינים אחדים נאמרו בגמרא ביחס להתרפאות מגויים עובדי עבודה זרה שבימיהם:

נוטה למות. [99] ע"ז כו א; רמב"ם רוצח יב ט, ובכס"מ שם; טוש"ע יו"ד קנה א. [100] ע"ז שם; רמב"ם שם; טוש"ע שם. [101] רש"י ע"ז כו א ד"ה ריבדא; רי"ף שם, לפי הר"ן; מלחמות להרמב"ן שם; הגהות מיימוניות ע"ז ט טז; שי"ך יו"ד סי' קנה סק"א. [102] תוס' ע"ז שם ד"ה כל; רא"ש שם סי' ח; טור שם. וראה בשי"ך שם. [103] ע"ז כח א; טוש"ע שם. [104] שו"ת בנימין זאב ח"ב סי' תח. [105] גמ' וטור שם. אך ראה בב"ח שם, שיתכן שאין כן דעת הר"י, הרא"ש והרמב"ם להלכה. [106] גמ' רמב"ם

[93] שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' קל. וראה בע' בקור חולים. [94] שו"ת חיים ביד סי' לג; שו"ת בית שערים חיו"ד סי' רכט; שו"ת יחזה דעת ח"ו סי' ס. [95] תוס' נזיר ד ב ד"ה דילמא; שיטמ"ק שם, בשם הרא"ש. [96] קרן אורה נזיר מג א, עיי"ש טעמו. [97] רמ"א יו"ד קנה א. [98] הרב ש.ב. ורנר, תורה שבעל פה, יח, תשל"ו, עמ' לח-מח, על פי חידושי הר"ן סנהדרין נח. וראה בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"ב סי' קעד ענף ג; הרב י.ד. בלייך, אור המזרח, כרך לו, ניסן-תמוז, תשמ"ח, עמ' 298-290. וראה עוד בע'

בחינם¹⁰⁷, ויש אוסרים אפילו בשכר¹⁰⁸; אם בקיאים עומדים על גביו – יש מתירים¹⁰⁹, ויש אוסרים¹¹⁰; יש אומרים, שלא אסרו להתרפא מגוי אלא במקום שיש רופא ישראל, אבל כשאין רופא ישראל, בעל כרחו יתרפא מן הגוי¹¹¹, אך מסתימת כל הפוסקים לא משמע כן¹¹².

כל רופא נקרא מומחה לגבי דין זה, מכיוון שאין שום אדם רשאי לרפאות כי אם ברשות חכמיהם, ויש עליהם פיקוח מצד המלכות, ולכן מותר להתרפא מרופא גוי, אפילו אם מצוי רופא ישראל, אם הרופא הנכרי יותר בקי ומומחה ממנו¹¹⁹. ואף שמעיקר הדין אסור לישראל להתייחד עם עכו"ם, מפני שחשודים על שפיכות דמים¹²⁰ – יש שכתבו, שבזמן הזה אינם חשודים על שפיכות דמים¹²¹, ובכל אופן מותר ללכת לרופא נכרי, אפילו לביתו, כי אין להם דין עובדי עבודה זרה בימינו, וגם יראים מפירסום הדבר, והמלכות מקפדת עליהם¹²². ובכל מקרה, כאשר מדובר בבית חולים ציבורי, מותר גם במיילדת וגם ברופא גוי, כיוון שיש חרדה לשם הטוב, וגם יש פיקוח של הרבה אנשים¹²³.

מיילדת – גויה לא תיילד את בת ישראל, מפני שחשודה על שפיכות דמים¹¹³, ואם היתה מומחית – יש מתירים¹¹⁴, ויש אוסרים¹¹⁵. ואם אחרות עומדות על גבה, מותרת לילד¹¹⁶.

טיפול בתינוק – אסור להשהות תינוקות בבית גוי לרפאותם, משום שחשודים על שפיכות דמים¹¹⁷.

נאמנות רופא גוי – במספר הלכות נידונה נאמנות רופא גוי:

טיפול בעקרות – גויה לא תשקה כוס של עקרין לבת ישראל, שמא תשים בכוס סם ממית¹¹⁸.

לעניין איסורים – יש הסבורים, שאין רופא גוי נאמן, על כל פנים בחולי שאין

התרפאות מגוי בזמננו – אכן, בזמננו

הדורות; טושו"ע שם. וראה ירושלמי ע"ז ב א. [116] ע"ז שם, וטושו"ע שם כדעת חכמים. [117] תוס' ע"ז כו א ד"ה נכרית. [118] תוספתא ע"ז פ"ג; ירושלמי שם ובפ"מ שם. [119] או"ח כלל נט ס"ז; ש"ך יו"ד סי' קנה סק"ג; תוס' שבת או"ח סי' שכח סק"ג; החיד"א בשו"ר ברכה או"ח שם סק"א; תפארת ישראל על המשנה בע"ז שם; שו"ת פנים מאירות ח"א סי' יב; שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' עו. [120] ע"ז כב א; רמב"ם רוצח יב ז; טושו"ע יו"ד קנג ב. [121] מ"ב סי' כ סק"ז, בשם החי"א. [122] שערי הלכה ומנהג ח"ג סי' כד; נשמת אברהם חו"ד סי' קנג סק"א, ובשם הגרש"ז אויערבאך. [123] הגרש"ז אויערבאך, הובאו

וטושו"ע שם. [107] הג"א בע"ז שם; רמ"א בשו"ע שם, שכתב יוכן נהגו להקל; ש"ך שם סק"ו. [108] ב"ח שם; ש"ך שם, בשם המהרש"ל. [109] בעל המאור שם. [110] מלחמות להרמב"ן שם. [111] תוס' רי"ד מהדו"ת ע"ז כו א; הגהות כנסת הגדולה על הטור יו"ד סי' קנה אות ב, בשם מהרי"א. [112] כנסת הגדולה, שם; דרכ"ת, יו"ד סי' קנה סק"ג. [113] ע"ז כו א; טושו"ע יו"ד קנד א. [114] מאירי ע"ז שם; הגהות מיימוניות ע"ז ט טו; ש"ך יו"ד סי' קנד סק"א. וראה בשו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קיב אות א, שבזמן הזה שייך לומר במיילדת בבית חולים שלא תרע אנפשה כמו ברופא. [115] מאירי ע"ז שם, בשם גדולי

בו סכנה¹²⁴, אפילו במסיח לפי תומו¹²⁵, ובפרט באיסורי תורה, ובדבר שכבר התחזק האיסור¹²⁶; יש מי שכתב, שרופא גוי נאמן רק באיסורי דרבנן, וכשלא התחזק האיסור¹²⁷; ויש מי שכתב, שרופא גוי נאמן גם באיסורי תורה, ובעיקר אם הוא מסיח לפי תומו, וכאשר לא מדובר בדבר של ערווה¹²⁸.

יש אומרים, שרופא גוי שהוא מומחה לרבים, נאמן לקבוע שאשה היא שוטה, ושאיך תקנה למחלתה לעניין היתר מאה רבנים, ואפילו אם לא העיד בפנינו, אלא שהביאו ממנו מכתב רפואי¹³⁴; ויש מי שכתב, שרופא גוי נאמן להעיד שכעת אין האשה צלולה בדעתה, אבל אינו נאמן על העתיד לומר שלא תבריא, כי זה תלוי בהשערה בלבד, ולא שייך חזקה שלא מרע אומנותו, כי יכול אחר כך להצדיק את דבריו¹³⁵.

כל מקום שיש רגליים לדבר, נאמן גם רופא גוי¹³⁶.

שבת — מחללים את השבת על פי רופא גוי מומחה¹³⁷, לפי שבזמננו יש לו דין מומחה¹³⁸. יש אומרים, שאין לסמוך

אשה שראתה דם נידה, ואומר רופא גוי שיש לה מכה במקור — יש אומרים, שאין סומכים עליו להקל באיסור נידה¹²⁹; ויש אומרים, שבזמננו שמכירים בדרכי הרפואה שיש שם מכה — נאמנים¹³⁰, ולא אמרו שאין רופא גוי נאמן אלא כשאומר מתוך אומדן הדעת, אבל אם מביט בכלי מיוחד ואומר שרואה מכה — נאמן¹³¹. יש מי שכתב לסמוך על רופא גוי אם יאמר שנתרפא אוטם ברחם, לעניין איסור הוצאת זרע לבטלה¹³². אשה שהיתה מוחזקת לראות דם מחמת תשמיש, יש מי שמתיר לסמוך על רופא ישראל שנרפאה, אבל אינה סומכת על רופא גוי,

ביאה סי' ג, בשם הריצב"א; שו"ע יו"ד קפו ח; שו"ת הרדב"ז ח"א סי' תי; שו"ת קנאת סופרים סי' סט. [134] שו"ת מהר"ם שיק חאבהע"ז סי' ב-ג; שו"ת לבושי מרדכי חאבהע"ז סי' פ, וסי' פב; שו"ת נחלת יהושע חאבהע"ז סי' ג; משנת ר"א סי' ד. וראה בשו"ת וישב משה ח"א סי' יז. [135] שו"ת חיים של שלום ח"ב סי' יט. [136] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעה. [137] או"ה סי' נט דין ז; שו"ת בשמים ראש סי' רנט; דרכי משה יו"ד סי' קנה; מהריק"ש ערך לחם, או"ח סי' שכח; שו"ת פנים מאירות ח"א סי' יב; שו"ת שבות יעקב ח"ב סי' עו; מ"ב שכח סקכ"ה; ערוה"ש או"ח שכח יד; כף החיים שכח סקמ"ח וסקנ"ז. [138] החיד"א שו"ת ברכה, סי' שכח סק"א; מ"ב סי' שכח סקכ"ה.

דבריו בנשמת אברהם חיו"ד סי' קנד סק"א. [124] שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעה. [125] שו"ת בית יצחק חאבהע"ז ח"א סי' ה. [126] שו"ת מהר"ש ענגיל ח"ו סי' יח. [127] ס' תשובה למרי דכיא, עמ' צו, הובא באוצה"פ סי' כג סק"ז אות ו. [128] שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' קפב. [129] ב"י בשם הריצב"א יו"ד קפו. וראה בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' סה; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' קעה. וראה ע' נדה חובה. [130] שו"ת דברי חיים ח"ב סי' עו; באר היטב יו"ד קפו סק"ז, ופת"ש שם סק"ל, בשם כמה פוסקים; מנחת יחיאל אות סו. [131] שו"ת מהרש"ם ח"א סי' כד, וח"ב סי' עב וסי' קא. [132] שו"ת כתב סופר חאבהע"ז סי' כו. וראה באוצה"פ סי' כג סק"ז אות ו. [133] תשו' מיימוניות אסורי

מומחה, נאמן לומר שיש סכנה לאשה אם תתעבר, ולהתיר על פיו שימוש באמצעי מניעת הריון, המותרים לפי ההלכה¹⁴⁶, ועדיף לבקש את חוות הדעת הרפואית בכתב, ומרופא בבית חולים. והטעם: שלבית חולים יש דין של ערכאות, וכשמבקש בכתב יכול להראות לרופאים אחרים, ושייך לומר שלא מרע אומנותיה¹⁴⁷.

המתת-חסד — רופא נוכרי אסור לו לקרב מיתתו של גוסס, ואסור לו להרוג אדם טריפה, ואם עבר והרג טריפה נהרג עליו, ובכך הוא חמור יותר מישראל¹⁴⁸.

הפלה — רופא נוכרי אסור לו לבצע הפלה מלאכותית, לא ביהודיה ולא בנוכרית¹⁴⁹, וגם כשיש היתר להפלה יש להעדיף לבצעה על ידי רופא ישראל ולא על ידי רופא גוי, שכן הוא מוזהר על העוברים יותר מישראל¹⁵⁰.

סירוס — מותר לומר לרופא נוכרי לסרס ישראל, כשיש צורך בדבר¹⁵¹.

על רופא גוי בעניין חילול שבת עבור חולה, אלא אם כן יש ספק בעיני החולה, או העומדים עליו, ובמסוּח לפי תוממו¹³⁹, ושבוזמנו צריך בדיקה רבה מאד אם לסמוך עליהם באיזה דבר¹⁴⁰; יש מי שכתבו, שדווקא בזמננו שרוב מכריע של הרופאים, גם הנוכרים, עושים מלאכתם ואין להם עסק בהסתה והדחה, לכן יש לסמוך עליהם לצורך טיפול בספק סכנה, אפילו באיסורי תורה¹⁴¹; ויש אומרים, שהכל תלוי בשיקול דעתו של מורה ההוראה¹⁴².

סתם ישראל שאומר שמכיר חולי זה, והוא ספק סכנה, מחללים שבת על פיו, אבל סתם גוי שאינו רופא, אין מחזיקים אותו למומחה¹⁴³.

יום-כיפורים — סומכים על רופא גוי מומחה שאומר על חולה ביום הכיפורים שצריך לאכול, ומאכילים על פיו¹⁴⁴, וגוי בקי נאמן להכחיש אפילו ישראל¹⁴⁵.

מניעת הריון — רופא גוי שהוא

סקב"ט-ל, ובמ"ב סי' תריח סק"א. [144] מהרי"ק שורש קנט; שו"ע או"ח תריח א. וראה ברא"ש יומא פ"ח סי' יג, ומג"א שם סק"א. [145] מג"א סי' תריח סק"א, בשם הרא"ש. וראה עוד בע' יום-הכיפורים. [146] שו"ת לבושי מרדכי חיו"ד מהדו"ת סי' קי; שו"ת צור יעקב סי' קסז; שו"ת דברי מלכיאל ח"א סי' עג. וראה בע' מניעת הריון. [147] שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קיט. [148] שו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב סי' עג אות ג. [149] שו"ת מהרי"ט ח"א סי' צט; שו"ת לב אריה ח"ב סי' לב. [150] ראה לעיל הע' 77 ואילך, ובע' הפלה. [151] בית משה אבהע"ז סי' ה סק"ג; שו"ת דבר אליהו (קלאצקין) סי' יז; שו"ת באר משה ח"ד סי' קכט אות יב. וראה עוד

[139] שו"ת תשב"ץ ח"ג סי' רעא. [140] תפא"י יומא פ"ח סקב"ו, ובהלכתא גבירתא שם, מ"ה סק"א. [141] הגר"מ פיינשטיין, הלכה ורפואה ח"א, עמ' קל; שמירת שבת כהלכתה פל"ב סכ"א. [142] ביאור"ל סי' תריח א ד"ה חולה; שו"ת ציץ אליעזר ח"ח סי' טו סופ"ח; שמירת שבת כהלכתה פ"מ הע' א. ואם אומרים בגוי דלא משקרי במילתא דעבידא לאיגלווי, בשו"ת רמ"ץ חיו"ד סוסי' פג, כתב שלא אמרו מידה זו אלא בישראל, אבל אם הוא באופן שאם יתברר שיקרו יפסיד ממון, אמרינן כלל זה, וראה בשד"ח מערכת הגימ"ל אות כב, ושו"ת בית שלמה חיו"ד סי' ח וסי' כח. [143] או"ה כלל נט ס"ז; רמ"א או"ח שכח י; ערוה"ש שכח טז; מ"ב שם

כך: האחד, שמא יאמרו הרואים, בקושי התירו פיקוח נפש, ואין מתירים אותו לכתחילה על ידי המחוייבים במצוות, ושמא יבוא הדבר שכשלא ימצאו נוכרי לא ירצו לחלל שבת¹⁵⁶, ולדעה זו אפילו בא להחמיר על עצמו לעשות על ידי גוי, יש איסור מדברי סופרים¹⁵⁷. והשני, שמא יתעצל הגוי ולא יעשה כראוי, ויבוא לידי סכנה¹⁵⁸, ולדעה זו אם היהודי עומד על גביו ומזרזו, עדיף לחלל השבת על ידי גוי¹⁵⁹; יש חולקים וסוברים, שלא אסרו לעשות פעולות ההצלה על ידי גויים המזומנים לפנינו, אלא שאינו מחוייב לעשות על ידם¹⁶⁰; ויש אומרים, שאם אפשר לעשות בלא איחור ובלא דיחוי על ידי גוי, עושים על ידי גוי, אלא אם כן יש לחוש שיתעצל בהצלה¹⁶¹. ויש שדחו דעה זו, שטוב שלא לנהוג כן מחשש לתקלות בעתיד¹⁶², ומכל מקום דבר שאין צורך בזריזות ובפעולה מיידיית להצלת נפש, עדיף שיעשה על ידי גוי¹⁶³.

כאשר מדובר בחולה יהודי שאין בו סכנה, נעשים כל צרכיו בשבת על ידי נוכרי, ואפילו מלאכות האסורות מן

מירפאה — יש מי שהסתפק, אם יכולים שכנים לעכב בעד רופא גוי לפתוח מירפאה בבית משותף, בטענה שתנועת החולים מפריעה להם¹⁵².

רשלנות רפואית — יש להסתפק בשאלה אם רופא גוי טעה והזיק, האם דינו כרופא ישראל¹⁵³, או מכיוון שאין עליו מצווה לרפא חמור דינו יותר.

גוי כמשמש חולה יהודי

כללי — מעיקר יסודות דיני התורה צריכה להיות אפשרות לקיים את התורה כולה מבלי להיעזר ולהסתמך על גוי¹⁵⁴, אך בפועל קשה מאד לקיים שמירת שבת כהלכתה מחד גיסא, ולטפל בחולים מסוגים שונים מאידך גיסא, מבלי להיעזר בגוי של שבת.

שבת — כאשר מדובר בחולה יהודי בסכנה, יש אומרים, שמצווה לחלל עליו את השבת על ידי יהודים מבוגרים, ואין עושים את פעולות ההצלה על ידי גויים¹⁵⁵. ושני טעמים עיקריים נאמרו על

[161] תוס' רי"ד, יומא שם; ראבי"ה שם; ש"ג בשם ריא"ז, יומא פ"ח; רמ"א או"ח שכח יב, בשם י"א, וכתב שכן נוהגים; ביאור הגר"א שם; חיי אדם סח ב; שו"ע הרב שם ס"ג. [162] מ"מ שבת ב יא; ט"ז שם סק"ה; א"ר שם סק"ב; תוס' שבת, שם סקט"ו; שו"ע הרב שם; ערוה"ש שם ס"ז; מ"ב ס' שכח סקל"ז; שו"ת מנחת יצחק ח"א ס' כח, אות' ד-ה; שו"ת ציץ אליעזר ח"ח ס' טו פ"ב; שמירת שבת כהלכתה פל"ב ס"ו. וראה עוד בע' פקוח נפש; שבת. [163] ראה בערוה"ש או"ח שכח כח; מ"ב ס' של סקכ"א, ומ"ב ס' שכח סק"ד ובביאור"ל, ד"ה כל שרגילים. וראה עוד בנידון באשל אברהם (בוטשאטש) מה"ת ס' עמק

בע' סריס. [152] הרב י. שיף, עמק הלכה-אסיא, א, תשמ"א, עמ' 138-146. [153] ראה ע' רשלנות רפואית. [154] ראה בס' תורת המדינה עמ' 328 ואילך. [155] יומא פד ב, בגירסאות שונות; רי"ף ורא"ש שם; רמב"ם שבת ב א; טושו"ע או"ח שכח יב. [156] מ"מ וכס"מ שבת ב ג; רמב"ן, יומא שם, ובתוה"א שער הסכנה; ר"ן ורא"ש יומא שם; מ"ב ס' שכח סקל"ג. [157] קצוה"ש ס' קלה, בבדה"ש סק"ט. וראה עוד בט"ז ס' שכח סק"ה. [158] תוס' יומא פד ב ד"ה אלא; שו"ע או"ח שכח יב, ובמ"ב סקל"ז. [159] אורחות חיים ס' שו סקק"ג, וס' שכח סק"ג. [160] רמב"ן ומאירי, יומא שם.

התורה¹⁶⁴. לכן מותר לומר לגוי בשבת להדליק נר בשביל חולה, אפילו שאין בו סכנה, כדי לראות את צרכיו¹⁶⁵; מותר לומר לו לכבות נר, כדי שיוכל החולה לישון¹⁶⁶; מותר לומר לו להפעיל את המאוורר, או את מיזוג-האוויר בימי שרב¹⁶⁷, או לומר לו להפסיק את מיזוג-האוויר כשיש צורך בכך¹⁶⁸; מותר לומר לו להדליק כר חשמלי להניחו על הבטן במקרה של כאב בטן חזק¹⁶⁹, ועוד כיו"ב.

כאשר מדובר בחולה יהודי שסובל רק מקצת חולי או קצת צער, יש אומרים, שמותר לישראל לומר לנוכרי לעשות דברים שאין בהם איסור מלאכה אלא שבות, שהוא שבות דשבות, שהתירו במקום צער¹⁷⁰, ואם אומר לגוי לעשות מלאכה שאיסורה מן התורה עבור מקצת חולי בצורה של כלאחר יד, הרי זה כשבות דשבות ומותר¹⁷¹; ויש אומרים, שלא התירו אמירה לנוכרי אפילו בשבות, אלא במקום חולי גמור¹⁷².

כאשר מדובר בחולה יהודי שיש לו רק מיחוש בעלמא, והוא מתחזק והולך כבריא, אסור לעשות לו שום רפואה, אפילו על ידי גוי¹⁷³, ואפילו דברים שאינם אלא משום שבות¹⁷⁴. זהו ההבדל היחיד בין מיחוש שלא התירו בו אמירה לגוי, לבין מקצת חולי שהתירו בו אמירה לגוי¹⁷⁵.

מותר לומר לנוכרי בשבת לבשל או לחמם אוכל ומשקה בשביל חולה שאין בו סכנה¹⁷⁶, ואין בבישול עבור חולה משום איסור בישול עכו"ם¹⁷⁷. מותר לומר לגוי בשבת לבשל תבשיל לקטן שאין לו מה לאכול, כי סתם צרכי קטן כדין חולה שאין בו סכנה¹⁷⁸.

גוי שבישל בשבת בשביל חולה ישראל — יש אומרים, שהתבשיל מותר במוצאי שבת אפילו לבריא, ואין בו איסור בישול עכו"ם, כי יש היכר¹⁷⁹; ויש אומרים, שהתבשיל אסור במוצאי שבת, אפילו לחולה, אם אפשר בתבשיל אחר¹⁸⁰. ואם

שכח; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ד רס"י פ; שמירת שבת כהלכתה פ"ח סע' א-ג, ובמאמרו של הרב י. נויבירט, הלכה ורפואה, ב, תשמ"א, עמ' רג, הע' לג. [164] שבת קכט א; ביצה כב א; רמב"ם שבת ב י; טושו"ע או"ח שכח יז; מ"ב שם סקמ"ז. וראה בדרכי משה שכח ט, שמדיני הקל הקל תחילה הדרך העדיפה היא אמירה לנוכרי. וראה עוד בנידון בחו"א או"ח סי' נו סוסי"ק ד, ואכמ"ל. [165] שו"ע או"ח רעו א. [166] שמירת שבת כהלכתה פ"ל סי"א. וראה בהע' שם סקכ"ח. [167] שו"ת מנחת יצחק ח"ג סי' כג-כד; שערים המצויינים בהלכה סי' צ סק"ב. [168] שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג סוסי" מב. [169] שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' מ, וח"ג סי' קפא; שו"ת אגרות משה חאו"ח ח"ג סי' נ; שו"ת משמרת חיים סי' ז. וראה בשמירת שבת

כהלכתה פ"ח ס"ז. [170] רמב"ם שבת ו ט, ובמ"מ שם; טושו"ע או"ח שז ה; מג"א שם סק"ז; מ"ב סי' שכח סקנ"ב וסקפ"ג. [171] הגרש"ז אויערבאך, הובאו דבריו בשמירת שבת כהלכתה פ"ל הע' מו. [172] מ"מ שם, בשם יש חולקים. וראה עוד בב"י שם. [173] טושו"ע או"ח שכח א, ובמ"ב שם סק"ג וסקפ"ג. [174] מ"ב שכח סק"ג. [175] שמירת שבת כהלכתה פ"ד הע' א. [176] רמ"א או"ח שכח יז. [177] שו"ע או"ח שכח יט; פמ"ג שם בא"א סקי"א; מ"ב שם סקס"ג. [178] רמ"א או"ח שכח יז. וראה עוד בע' קטן. [179] ר"ן בשם הרא"ה, הובא בט"ז יו"ד סי' קיג סקט"ו; רמ"א יו"ד קיג טז. [180] רשב"א, הובא בט"ז שם; וראה בט"ז יו"ד סי' קכג סקי"ח; מ"ב סי' שכח סקס"ג; בן איש חי, שנה ב' פר' חוקת סכ"ה; קיצשו"ע לח ט. אך ראה

בישל הגוי עבור חולה שיש בו סכנה, מותר לכל הדעות במוצאי שבת, ואין בו משום גזירת בישולי עכו"ם¹⁸¹. הכלים שבישל בהם הגוי, יש להתיר אחר מעת לעת¹⁸², ויש שהתירו אפילו קודם שעבר עליהם מעת לעת¹⁸³.

מותר לומר לגוי לעקור לו שן בשבת, כשיש צורך בעקירה¹⁸⁴.

מותר לומר לנוכרי להוציא מת יהודי בשבת, כשהסריח ונמצא מתבזה, או לצורך כהנים שיוכלו להכנס לבנין¹⁸⁵.

עומדים על גבה¹⁸⁷. יש שכתבו, שאף באופנים שמותר לתת לנוכרית להניק תינוק ישראלי, צריך להזהיר המינקת שלא תאכל נבילות, חזיר, ודברים טמאים¹⁸⁸. ומכל מקום, מידת חסידות שלא לתת תינוק ישראלי לינוק מגויה, כי חלב של גויה מוליד טבע רע בתינוק ומטמטם הלב¹⁸⁹, אמנם יש מי שכתב, שלא נמצא מקור שחלב גויה מטמטם את הלב¹⁹⁰. עוד יש מי שכתב, שדווקא מי שעתידיים להיות קדושים כמשה רבנו לא יינקו מגויה¹⁹¹. ויש שכתבו, שאכילת דברים טמאים משפיעים לרעה על הגוף ממש, ואין זה רק עניין רוחני¹⁹².

תרומת דם — אין לדקדק בקבלת עירוי דם מגויים¹⁹³.

מתנדבים — אין כל איסור לקבל מתנדבים גויים לסייע בטיפול בחולי

הנקה — עובדת כוכבים לא תניק בן ישראל מחשש שפיכות דמים, אלא אם כן זה בבית ישראל, ואחרים עומדים על גבה¹⁸⁶; ויש מי שכתב, שכל שברשותה של הישראלית נחשב הדבר כמו שאחרים

במ"ב סי' שיח סקי"ד שהתיר, ולכאורה סותר מה שכתב בסי' שיח, וראה בשמירת שבת כהלכתה פל"ח הע' מד, ובנשמת אברהם חאו"ח סי' שכח סקני"ח. [181] שו"ת זכרון יהודה סי' יג. [182] בן איש חי, שנה ב', פר' חוקת, סכ"ה; קיצשו"ע שם. [183] חיי אדם סט טז; מ"ב סי' שכח סקס"ג, ובשעה"צ סקמ"א. וראה בשו"ת שואל ומשיב מהדו"ת ח"ב סי' טו, שבבית חולים יש להקל. ודין הנאת הבריא ממלאכת השבת של גוי עבור חולה — ראה בשמירת שבת כהלכתה, פ"ל סמ"ג-מד. [184] רמ"א או"ח שכח ג. וראה עוד בט"ז שם סק"א; מ"ב שם סקי"א. [185] רמ"א או"ח שיא ב. וראה במ"ב סי' שיא סקי"ב ובשעה"צ שם סקי"ח, אם הכוונה להוציאו לכרמלית, או אפילו לרה"ר. [186] ע"ז כו א; תנחומא, שמות ז; רמב"ם ע"ז ט טז; טשו"ע יו"ד קנד א; ט"ז שם סק"א. וראה עוד בנקה"כ ובפ"ת שם. [187] שו"ת הרשב"א ח"א סי' קכא. [188] אור זרוע הגדול על ע"ז כו א; הגהות

אשר"י פ"ב דע"ז סי' ו; תורת הטאת להרמ"א כלל סה. [189] רשב"א ומאירי יבמות קיד א; ר"ן ע"ז רפ"ב; רמ"א יו"ד פא ז; בן איש חי, שנה ב, פר' אמור, סקי"ד. וראה עוד בשו"ת מים חיים (ח.ד. הלוי) סי' ג. [190] בית דוד יו"ד סי' כא. [191] תו"ת שמות פ"ב אות לב, על פי סוטה יב ב, שמשה סירב לינוק ממצריות, כי פה שעתידי לדבר עם השכינה לא יינק דבר טמא, ומכאן שמעיקר הדין אין איסור לינוק מגויה, ומתנחומא שמות ז, שדווקא פה קדוש כמשה לא היה ראוי לינק מגויה. וראה עוד בשד"ח מערכת ה"א כלל מב, ד"ה אך בזאת. וראה בתוספתא נידה ב ג: "ינוק תינוק מעובדת כוכבים". [192] ראה מנורת המאור, נר ג כלל ו ח"ו פ"ג; ראשית חכמה, שער הקדושה פט"ו; דגל מחנה אפרים, פר' עקב; שו"ת אבן פנה ח"א סי' פט-צ; שמירת הגוף והנפש, ח"ב סי' קמו ס"א בהערות. וראה עוד י.י. ריון, חוב' אסיא, עא-עב, תשס"ג, עמ' 212 ואילך. [193] שו"ת חלקת יעקב ח"ב סי' מ.

ישראל בכתי חולים¹⁹⁴.

התורה²⁰¹.

בעניינים אחרים הנוגעים לרפואה

פריה ורביה — יש אומרים, שבן נח אינו מצווה בפריה ורביה²⁰²; ויש אומרים, שבן נח חייב במצוות פריה ורביה²⁰³.

פקוח נפש — יש אומרים, ששבע מצוות בני נח נדחים במקום פיקוח נפש גם בגוי, משום שאף בן נח הוא בכלל 'וחי בהם', ולא שימות בהם, ואינו חייב לסכן עצמו על קיום מצוותיו¹⁹⁵; ויש אומרים, שגוי לא נאמר בו 'וחי בהם', ולכן מחוייב למסור נפשו על שבע מצוות בני נח¹⁹⁶.

משכב זכור ומשכב בהמה — גוי הבא על הזכור, בין קטן בין גדול, ועל הבהמה, בין קטנה בין גדולה — חייב, ועונשו מיתה, אבל אין הורגים את הבהמה²⁰⁴.

מילה — גוי לא ימול את ישראל, אפילו כשאין שם ישראל אחר שימול אותו, אבל אם מל אין צריך לחזור ולמולו שנית¹⁹⁷; ויש אומרים, שחייבים לחזור ולהטיף ממנו דם ברית¹⁹⁸. ולדעה זו אין זה אלא מצווה לכתחילה, ואינו דוחה שבת¹⁹⁹.

הזרעה מלאכותית — יש אומרים, שגם אם גוי הוא תורם זרע, אסור להפרות ממנו אשה יהודיה; ויש אומרים, שבשעת הדחק ובדלית ברירה מותר להזריע מתורם גוי²⁰⁵.

הפריה חוץ-גופית, כאשר תורמת הביצית או הפונדקאית היא גויה — ראה ערך הפריה חוץ-גופית.

מת גוי — יש אומרים, שאינו מטמא באהל²⁰⁶, ולכן מותר לכהנים להיכנס למקומות קבריהם; ויש אומרים, שגוי

יש אומרים, שמעיקר הדין מילת נכרי כשרה²⁰⁰; ויש אומרים, שמילתו פסולה מן

סנהדרין נט ב; תוס' יבמות סב א ד"ה בני. וכן דעת מהרש"א חגיגה ב ב; העמק שאלה, שאילתא קסה; משך חכמה, בראשית ה ב; ערוה"ש אבהע"ז א ה; תו"ש בראשית פ"א אות קסו. וראה שם פ"ט אות סד. [203] שאילתות, שאילתא קסה, וראה בהעמק שאלה שם; רש"י יבמות סב א ד"ה בני נח; תוס' חגיגה ב ב ד"ה לא תהו; מאירי יבמות סב א; רמ"ע מפאנו, עשרה מאמרות, מאמר חיקור דין ח"ג פכ"א. וראה במשל"מ מלכים י ז, שחילק בין קודם מתן תורה לבין אחר מתן תורה. וראה עוד בערוך לנר, יבמות סב א; שו"ת בנין ציון החדשות סי' קמח; תו"ש בראשית פ"א אות תשצג; מנחת אשר, בראשית, סי' ד. [204] סנהדרין נה א; רמב"ם מלכים ט ו. וראה בכס"מ שם. [205] ראה בהרחבה בע' הזרעה מלאכותית. [206] רמב"ם

[194] שו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' לג אות' ד-י, ועיי"ש נימוקי השאלה והתשובה. [195] חמדת ישראל (ר' מאיר דן פלוצקי), קונט' נר מצווה, דף קב ע"א; חזו"א בגליונות על חי' הגר"ח הל' רוצח; שו"ת קובץ תשובות ח"ג סי' סט וסי' קכב. [196] משל"מ יסודי התורה ה ד; מנ"ח סוף מ' רצו; פת"ש יו"ד קנד סק"ד; חי' הגר"ח הל' רוצח. וראה עוד בפרשת דרכים, דרוש ב וסוף דרוש יא; הגה' רעק"א יו"ד סי' סב; ס' מנחת אשר, שמות, סי' ו. [197] רמב"ם מילה ב א; טושו"ע יו"ד רסד א. על פי ע"ז כו ב. [198] רמ"א יו"ד שם, וסיים: 'וכן עיקר'. [199] שו"ת מנחת יצחק ח"ד סי' קא. [200] כס"מ מילה, שם. וראה בתו"ש בראשית פי"ז, אות נח. [201] שאילתות, וירא, שאילתא י, ובהעמק שאלה שם; שו"ת שאגת אריה סי' נד. [202] כן משמע בפשטות מגמ'

בהנאה²¹²; יש אומרים, שהוא אסור בהנאה²¹³; ויש שכתבו, שאיסור הנאה במת עכו"ם הוא מדרבנן בלבד²¹⁴.

מת גוי — יש מי שכתב, שגם בו שייך איסור בל תלין²¹⁵; יש שפקפקו אם שייך בו איסור זה²¹⁶; ויש מי שסבור, שאין איסור בל תלין בגוי²¹⁷.

מטמא באהל²⁰⁷, ולכן צריכים הכהנים להיזהר מלילך על קבריהם²⁰⁸. ולעניין מגע ומשא — יש אומרים, שלדברי הכל הוא מטמא, ורק אינו מטמא באהל²⁰⁹, ולכן אסור לכהנים ליגע או לשאת מת גוי²¹⁰; ויש אומרים, שלדעת האומרים שאין מת עכו"ם מטמא באהל, גם אינו מטמא במגע ובמשא²¹¹.

מת גוי — יש הסבורים, שחיוב

מת גוי — יש אומרים, שהוא מותר

סי' שמת סק"א; תפא"י שבת, פ"י מ"ה בבוועז; שו"ת חת"ס חיו"ד סי' שלו; שו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' שמת; מראה פנים ירושלמי ב"ק א א, ד"ה יצא אדם; חזו"א יו"ד סי' רח סק"ז; חזו"ן יחזקאל, שבת צד א; שו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' רכט ענף ו. [213] המחבר בשו"ע יו"ד שמת א; הריטב"א כתובות ס א, ד"ה יכול יהא, וראה בשד"ח כללים מערכת המ"ם כל קג בדעתו; הרא"ה, מובא בשטמ"ק כתובות ס א; הרמב"ם, אליבא דהרדב"ז, אבל יד כא; החיד"א, בשו"ת יו"ד ברכה יו"ד סי' שמת, והנ"ל, בפתח עינים על סנהדרין יט ב, ד"ה ודוד סבר; מסגרת השולחן, דף קעה ע"ג; הלבוש יו"ד סי' שמת; שו"ת חיים ביד סי' צו; קיצושו"ע קצו יג; ערוה"ש יו"ד שמת ג; זבחי צדק יו"ד עט ז; שו"ת גינת ורדים ח"א חיו"ד כלל א סי' ד-ה; דרכי משה יו"ד שסח סק"ד; פמ"ג יו"ד סי' עט בש"ד סק"ג; תשובה מאהבה סי' מז; שו"ת חלקת יעקב ח"א סי' פד; שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' קפט אות ו. [214] פת"ש יו"ד סי' שמת סק"א; צבי לצדיק יו"ד סי' עט; ט"ז יו"ד סי' שמת סק"ג; שו"ת היעב"ץ ח"א סי' מא. על המקורות הרבים בנידון ראה באנציקלופדיה תלמודית ע' גוי, עמ' שנח, הע' 140-142; שד"ח דברי חכמים סי' נב; שו"ת יביע אומר ח"ג חיו"ד סי' כ-כג. [215] א"ע עה"פ דברים כא כג; שו"ת שואל ומשיב מהדו"ת סי' קנא. וכן משמע מתרגום שני לאסתר ט כד. וראה בתפא"י אבות ג יד. [216] שו"ת רמ"ץ חאו"ח סי' יד אות י; שו"ת שאילת יעב"ץ ח"א סי' מא; מנ"י בהשמטות למ' תקלו. [217] גשר החיים ח"ב פ"ב ד. וראה עוד בשד"ח מערכת

טומאת מת א יג, ט ד, ואבל, ג ג, ובהגהמ"י שם אות ב, בשם ריצב"א וראבי"ה; תשובות פאר הדור לרמב"ם סי' נו; רמב"ן, רשב"א ומאירי — יבמות ס א; ריטב"א פסחים ט א; ח"י הר"ן ב"ב נח א; שו"ת התשב"ץ ח"ג סי' שכג; פרישה יו"ד סוסי' שעב, בשם רוקח. וראה עוד רש"י עה"ת במדבר לא יט; ראב"ד, אבות הטומאות ג י. [207] סמ"ג, עשין רלא; תוס' יבמות ס א ד"ה ממגע, וב"מ קיד ב ד"ה מהו; שו"ת הרא"ש, כלל ל סי' א; מאירי יבמות ס א. ולהלכה כתב בשו"ע יו"ד שעב ב, שנכון להחמיר כדעה זו. וראה עוד טור יו"ד סי' שעב, ובפרישה שם. [208] שו"ת הרא"ש כלל ל סי' א; טושו"ע יו"ד רעא ד, ושם שעב ב. וראה בחזו"א יו"ד סי' רי סק"ד. [209] רמב"ם טומאת מת א יב; סמ"ק סי' פט; ראבי"ה, חולין סי' אלף קנג; מהר"ם חלוואה וריטב"א, פסחים ט א; ש"ך יו"ד סי' שעב סק"ד. [210] רמב"ם אבל ג ג. [211] יראים השלם סי' שכב. וראה בנמוק"י ב"מ פ"ט, ובמשל"מ אבל ג א. וראה עוד בשו"ת פנים מאירות ח"ב סי' יד; ס' חרדים מ' לא-תעשה פ"ה אות צה. [212] הרמב"ם, אליבא דמשל"מ אבל יד כא; הרשב"א, בחידושו לבי"ק ט ב ד"ה הא דקאמר, ושם נג ב, ד"ה מי שהמתה, ובשבת צד ב, ד"ה מי קאמינא; ובשד"ח שם, כתב להוכיח שכן דעת הרשב"א; תוס' ב"ק י א ד"ה שור, וראה בדעתם בשו"ת שבות יעקב ח"א סי' פט, ובברכ"י יו"ד סי' שמת; שו"ת הרדב"ז, סי' תשמא וסי' תתקעט; הרוקח, סי' תסד; היראים, סי' קיג. וראה בחינוך מ' קנד; פרי חדש יו"ד בקונטרס אחרון סי' עט; הש"ך נקוה"כ יו"ד שמת; באור הגר"א, יו"ד

קבורתו הוא מן התורה²¹⁸; ויש הסבורים, שאין חיוב לקבורו מן התורה, אך יש חיוב מדרבנן, מפני דרכי שלום²¹⁹.

ההחלטה אם לומר את האמת לחולה אם לאו תלויה בשיקולים עובדתיים, מוסריים והלכתיים.

ניתוח מת – מותר לנתח מת גוי לצורך לימוד רפואה²²⁰. הטעם: כנראה שהפוסקים סמכו להקל שאין דין ניוול המת בגוי, ואין דין איסור הנאה במת גוי²²¹.

כמו כן יש צורך להחליט מי הוא המוסמך לקבוע אם לומר את האמת לחולה ואם לאו, ומה היא הדרך והשיטה הראויה לבצע החלטה זו.

גוסס – ראה ערך נוטה למות (א)

שאלת גילוי המידע לחולה מהווה מרכיב חשוב בהליך ההסכמה מדעת¹, אך חשיבותה עומדת בפני עצמה, גם ללא הזדקקות ישירה לסוגיית ההסכמה מדעת.

גְלוֹי מִיִּדְעַ לְחוֹלָה

א. הגדרת המושג

ב. רקע מדעי, סטטיסטי ומוסרי

השאלה הנידונה בערך זה היא האם חייבים או צריכים לגלות לחולה במחלה קשה ומסוכנת את כל האמת על מצבו הרפואי, או לומר לו רק חלק מהאמת, או להסתיר ממנו את האמת, או אף לשקר לו ממש. מדובר בעיקר בחולים הנוטים למות, או בחולים במחלות כרוניות קשות

כללי – באופן כללי, מסירת בשורה רעה מתייחסת להודעה, בה המבשר מוסר על מצב בו עלולה להיות הרגשה של חוסר תקווה, איום לקיום הנפשי או הגופני, סיכוי להפרעה באורח החיים התקין בעתיד, ואף אפשרות למות².

הביית אות קג, ובמאמרו של הרב נ. אורטנר, תחומין, ד, תשמ"ג, עמ' 98-107. [218] רמב"ן עה"ת דברים כא כב. וכן משמע מהרד"ק והרלב"ג יהושע ח כט, והרד"ק יהושע י כז, וכן העלה בשו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פ"ט. [219] כמבואר בגיטין סא א. וכן משמע מירושלמי נזיר ז א; רמב"ם אבל יד יב; טוש"ע יו"ד שסז א. וראה רמב"ם ס' המצוות, מ"ע רלא. וראה עוד במאמרו של הרב אורטנר הנ"ל בתחומין. [220] דין זה נאמר במפורש ע"י מספר פוסקים: שו"ת חת"ס חיו"ד סי' שלו; שו"ת מהרש"ג ח"ב סי' רי-ריב; שו"ת דעת כהן סי'

קצט; משנת אברהם על ס' חסידים, ח"א עמ' קעט ואילך; הגר"מ פיינשטיין, תחומין, ה, תשמ"ד, עמ' 222. וראה בשו"ת אגרות משה חיו"ד ח"א סי' רכט. ובבכורות מה א, שלקו זונה אחת ולמדו עליה חכמי ישראל אנטומיה, וראה בשו"ת חת"ס שם, שהיא היתה שפחה עמלקית או שפחה כנענית. [221] אמנם לשיטת שמת עכו"ם אסור בהנאה, וחייב בקבורה, ובבל תלין – כיצד יתירו ניתוח מת עכו"ם. וראה בחזו"א יו"ד סי' רח סק"ז. וראה עוד בע' נתוח המת. [1] ראה ע' הסכמה מדעת. [2] ראה – Placek JT and Eberhardt TL, JAMA 276:496,